

človeka. Jaka je bil vojak, njihove zgodbe pa so v zgodovinopisju vse prevečkrat potisnjene v ozadje. Preveč so poudarjeni velike vojskovodje, mali človek pa je pozabljen.

Ukvarjali sva se z zgodbo dveh mladih, nič krivih posameznikov, z eno samo usodo – rodila sta se v času pred drugo svetovno vojno, njuno življenje je vojna usodno zaznamovala in Jakčevo življenje najverjetneje tudi končala. Osnova najinega raziskovanja so bila pisma (skupno 357 pisem), ki jih je Jakec pisal Nadici od leta 1941 do leta 1945 iz nemške vojske. Pisma sva najprej uredili po kronološkem zaporedju. Tista, ki so bila v nemškem jeziku, sva s pomočjo učiteljice prevedli. Prebiranje pisem je bilo sprva naporno, nato pa sva bili presenečeni, kaj vse se je dogajalo vojaku na fronti, o čemer v šoli ne govorimo.

Opis glavnih dveh oseb

Preden preideva v analizo pisem, bova predstavili osebe, o katerih piše ali sprašuje Jakec v pismih. To je nujno potrebno za lažje razumevanje dogajanja v pismih.

Slika 1: Nada Rakuša, velika noč. (Hrani: družina Kovačič)

Nada Rakuša (poročena Kovačič): Nada je bila hči Ferdinanda (1904–1987) in Marije Rakuša (roj. Selmajer, 1905–1948). Rodila se je 14. aprila 1924. 1948 se je poročila z Zlatkom Kovačičem, s katerim sta imela tri sinove: Matjaža, Andreja (Jelkin oče) in Zorana. Po poklicu je bila učiteljica. Umrla je 5. 9. 1995.

Jaka Kegl, roj. 19. 7. 1922: Jaka je bil mlad, prijazen, zvest fant, ki so ga Nemci leta 1941 mobilizirali v nemško vojsko. Bil je slovenske narodnosti, doma v Rabelčji vasi pri Ptujju. Imel je sestro (na sliki desno, katere ime je neznano), s katero se je dobro razumel. Bil je odličen učenec, kar dokazuje njegovo spričevalo iz ptujske realke iz leta 1941. Govoril je tekoče nemško in rusko, v vojski je bil zato tolmač. Zelo rad

je igral klavir⁴ in se ukvarjal s športom, poleti kolesaril pozimi smučal.

Pisma

Pisma sva prebrali in iz pisem izpisali tisto, kar se nama je zdelo najbolj zanimivo in pomembno. Zapisali sva vse datume pisem, ki jih je pisal Jaka Nadici. Vsebine pisem, v katerih opisuje, da jo pogreša in ji ne govori o dogajanju med vojno ampak obuja spomine na trenutke, ki sta jih preživela skupaj, nisva prepisovali, ampak le zabeležili datum. Zavedava se, da mogoče ni najbolj znanstveno pravilno, trdiva pa, da najini izpisi prikazujejo njun odnos skozi njune oči v času druge svetovne vojne. To pa je rdeča nit najine raziskovalne naloge.

Leto 1941

Pisma

Datum ni zapisan – Gornja Radgona: V pismu govori o tem, da mu je dolgčas, v nedeljo je bil pri botri, zvečer pa je prišel v Radgono Rajko. Dobil je pošiljko iz Graza, kitaro. Sprašuje, kako je kaj mama, in če je že bolje z njenim zdravjem. Sprašuje, kam gre v nedeljo, če gre k mami, na Ptuj ali v Purklo. Pravi, da med tednom ne upa iz mesta. Zdaj čaka, da mu pošljejo knjige, da bo lahko študiral.

6. 8. 1941 – Gornja Radgona: Piše Nadici in Ivici: "Z Maksom sediva pri mizi, brez dela, drugi se pa potikajo zunaj na dežju (športne igre). Saj bi tudi midva šla, vendar sva prišla v službo brez jaken. Študirava! Ni nič dela zato je vsem dolgčas. Ostanejo mi le še sanje. Ljuba Nadica! Vem, da je za veliko sreče, potrebnih veliko žrtev. Zato se jih več ne ustrašim, pa naj so še tako velike, samo da vem za koga so. Dobro vem, koliko sreče sem imel, ko sem našel to rdečo rožo, o kateri sem sanjal že toliko časa. Rožo, ob katerem vonju pozabiš na vse skrbi in kjer razločno vidiš pred seboj lepo in srečno bodočnost. Naj mi ves svet poskuša strgati iz rok to cvetko, nihče je ne bo imel, dokler ne bi bilo potrebno zaliti njene korenine z lastno krvjo."

20. 11. – Gornja Radgona: Piše, da je prejšnjo noč na postaji čakal do 11:30 in da je v Radgono prišel šele okrog 12. ure. Sprašuje, ali so že dobili novega predstojnika in ali spi pri Tropperjevih. To ga namreč zdaj zelo zanima, ker je od tega odvisnih mnogo, zanj pomembnih stvari. V Grazu je za mamo kupil steklenico vina in prosi Nadico, naj ji jo odnese. Pozdravlja in sprašuje, kdaj se bosta zopet videla.

23. 11. – Gornja Radgona: Jakec se Nadici

⁴ Pismo iz 16.5.1943, Bärenfels.

zahvaljuje za pismo, ki ga je zelo razveselilo. Sprašuje se, če je res vreden tolikšne ljubezni. Potrudil se bo, da bo in da si bosta ustvarila skupen dom. Ve, da so to zaenkrat le še sanje, vendar se bo potrudil te sanje čim prej uresničiti.

4. 12. – Gornja Radgona: Predvčerajšnjim so (ni navedel imen) imeli v njihovi pisarni »poglavje za sebe«. Nadomeščal je namreč predstojnika, ki je bil ta dan v Grazu na prometnem uradu. Z veseljem piše Nadici, da mu je pred tem prometnik Potsch zaupal, da je Nadica vseč tudi njegovi ženi, zapiše; "gospa je izrazila o tebi, da do sedaj še ni videla nobenega tako pridnega dekleta."

10. 12. – Gornja Radgona: Govori, da pripravljajo drsališče, drsal bo s prijatelji in upa, da se bo tudi Nadica drsala v Ljudskem vrtu.

Pisma iz 16., 18., in 29. 12. iz Gornje Radgone govorijo o tem, da jo pogreša, ne opisujejo pa nobenega dogajanja ali pripetljajev iz vsakdanjega življenja.

Analiza pisem iz leta 1941

Sodeč po pismih, je bil Jakec v železniški službi v Gornji Radgoni, kjer je imel poleg službe čas še študirati. Srečuje veliko prijateljev, saj je blizu doma, od koder dobiva veliko novic. Ker ima veliko prostega časa, tudi pogosto piše pisma. Datuma prvega pisma ni zapisal. S pisanjem je začel v drugi polovici leta. Običajno piše, kdaj pride domov in kaj se dogaja okoli njega. V devetih pismih iz leta 1941 ne piše ničesar o dogajanju v vojni, ampak o dogajanju v službi. Nada je shranila prve fotografije, nekatere so bile posnete tudi pred njunim časom. Jaka je rad kolesaril, kar dokazuje tudi fotografija, ki je bila posneta na "rajži" po Dalmaciji – pred drugo svetovno vojno.

Leto 1942

Pisma

Datuma ni zapisal – Radkersburg, **1. 1. 1942 – Gornja Radgona,**

4. 1. – Gornja Radgona: "Dobil sem prepoved, da bi prišel k tebi in da bi ti pisal."

18. 3. – Gornja Radgona, 25. 3. – Gornja Radgona, 31. 3. – Gornja Radgona, 28. 4. – Gornja Radgona, 6. 5. – Radkersburg, 13. 5. – Radkersburg: "Ljuba Nadica! Kdaj bo prišel čas ko bi lahko pozdravil tudi tvojega očeta! Midva tekmujeva veliko tekmo za tvojo ljubezen!"

20. 5. – Radkersburg, 28. 5. – Radkersburg: »Draga moja! Vsaki tretji teden enkrat – to je strašno redko – sva lahko skupaj srečna! Kmalu bo minilo eno leto, ko

sva se spoznala."

1. 6. – Radkersburg, 19. 6. – Radkersburg, 24. 6. – Radkersburg: "Imava prvo obletnico."

27. 6. – Gornja Radgona: Omeni svoje prejšnje zveze.

2. 7. – Gornja Radgona: Dogovorita se za srečanje

9. 7. – Gornja Radgona, 13. 7. – Gornja Radgona, 19. 7. – Gornja Radgona, 1. 8. – kraj ni zapisan, 8. 8. – kraj ni zapisan, 24. 8. – kraj ni zapisan, 14. 10. – kraj ni zapisan: "Moja ljuba Nadica! Včeraj sem dobil pismo iz Dunaja v katerem je pisalo, da sem iz železniške službe odpuščen. Dobil sem vpoklic v vojsko. Dolgo verjetno ne bo trajalo, ker imam že v roki vojaško prepustnico/izkaznico. Verjetno bo trajalo en mesec. Ne vem, kdaj ti bom lahko ponovno pisal ..."

24. 10. – kraj ni zapisan: "Ljuba moja Nadica! Že tretji dan sem v vojašnici. Lepo pot smo imeli, s prijatelji smo peli in se iz domovine podali v neznano. Naša pot je šla preko Šentilja, Maribora v Klagenfurt (Celovec)-tu smo videli Vrbsko jezero(Wörthersee) – Villach (Beljak), čez širno Koroško in Tirolsko, švicarsko mejo, Bodensko jezero (Bodensee), še tri ure z vlakom in bili smo na cilju. Cela vožnja je trajala 2 dneva in dve in pol noči. Ni nam bilo dolgočasno, ampak smo že čutili domotožje. To si lahko misliš, tako bo, dokler se ponovno ne bova videla. Dobili smo že uniformo, zdaj smo pravi vojaki. Počasí se vživljamo, težko je, če pustiš daleč vstran ljubljeno osebo. Rad te imam. Sklenil sem, da sem našel ženo, ki jo ljubim in ki jo bom skušal osrečiti. Vem, da me tudi ti ljubiš, glede tega si več ne delam skrbi. Midva sva danes bolj kot kdajkoli prej prepričana, da naju čaka srečno življenje. Včeraj sem ti pisal nekaj kartic, da boš vedela, kje tvoj Jakec služi kot vojak. Upam, da ti bodo vseč, sicer si vse te stvari v mestu še nisem ogledal. Nismo še imeli izhoda, ker smo šele danes prvič oblekli uniforme, ker še nismo dobili izkaznic in, ker še nismo vadili izkazovanja časti. Vendar še bomo, najpozneje v 3-4 tednih bomo prišli v Francijo in se dalje izobraževali. Pri nas je vse v redu. Hitro se znajdemo. Velikokrat je v življenju vojaka tudi lepo, takrat ko pojemo, velikokrat je tudi zanimivo, ker vsakdo misli na svojo domovino in ljubezen, ki jo je moral za kratek čas zapustiti. V moji sobi so trije iz Spodnje Štajerske. Danes smo že dobri prijatelji. Dolgčas mi ni, ko bi le od tebe večkrat dobil pismo. Pojdi prosim ob priložnosti k mojim staršem. Zelo bosta vesela, saj veš da sva oba, jaz in sestra zdoma, zato jima je zelo hudo in ju skrbi. Če boš šla na obisk bo šla s tabo tja tudi moja duša. Ne pozabi pisati. Zelo je že pozno. Moram se pripraviti za spanje in še opraviti nekatere stvari.

Prisrčne pozdrave in veliko poljubčkov ti pošilja tvoj

Jakec."

NASLOV: Vojak Jakob Kegl, J.E.B. 75 Hindenburg Kaserne, Onaueschingen/Baden

30. 10.: "Oprosti mi moja ljuba žena, da ti včeraj nisem pisal. Ravno ko sem začel pisati, sem dobil povelje obiskati tovariša v lazaretu, ki ne ve niti besede nemško."

31. 10., 1.11.: "Pišeš mi, da si kupila zemljevid, da bi lahko spremljala moje potovanje, vendar nisi našla DONAUESCHINGEN. Seveda ljuba moja, saj je samo malo večje mesto od Ptuja –verjetno tako mesto ni na zemljevidu. Vendar sedaj boš morala z prstom iskati dalje, kajti kmalu se bomo preselili. Jutri gremo v smer Francija - Atlantski ocean."

4.11.: "Draga Nadica! Končno sem prišel k temu, da ti napišem nekaj vrstic. Vožnja iz Donaueschingena v Francijo je trajala skoraj dva dneva in eno noč. 2. novembra zjutraj smo odšli iz Donaueschingena. Ponavadi smo zvečer zelo utrujeni. Postal sem pravi vojak. Vse je drugače. Sem sin očeta, ki je več dni zdržal brez hrane. Vem, da je sedaj povsod tako, vendar ne želim, da drugi trpijo lakoto. Do sedaj še nismo imeli izhoda in mislim, da ga tudi ne bo tako kmalu."

5.11.: Pismo staršem: "Dragi! Končno sem prišel do tega, da tudi vam pišem. Oprostite mi, vašega naslova do sedaj nisem vedel. Naslov mi je dala Nadica. Gre mi tako, kot se pač vojaku godi. Disciplina, učenje in vse ostalo kar spada zraven. Na veliko sem že navajen, zaradi stroge discipline v kolegiju, saj sem že od 12. leta dalje samostojen. To mi koristi sedaj, ko sem tako daleč od domačega kraja. Izbral sem si svojo družico, to je Nadica. Ljubim jo in ljubil jo bom do smrti. Njej sem prepustil svojo dušo. Tudi Nadica me ljubi, o tem me je prepričala v času odkar se poznavata. In jaz sem srečen, da imam to pridno, dostojno dekle, ki me je pripravljena spremljati skozi življenje. Za to srečo se zahvaljujem vama starša. Vedno vama bom hvaležen. Ko bo enkrat konec z služenjem vojaščine bom dalje študiral, da bom lahko uresničil svoje cilje. Njeno življenje ne sme poznati težkih ur. Doma me čaka dekle, ki jo z vso dušo ljubim in s katero si želim ustvariti skupno življenje. Njena ljubezen me bo pripeljala nazaj v domovino. Kje se nahajam, ne smem nikomur povedati, oz. pisati, vendar mi gre dobro. Vse bo minilo, vsaki dan mislimo na vse, ki so nam dragi, to nas tolaži. Ostanite mi vsi zdravi. Jaz sem zdrav, kot vedno, nimam časa biti bolan. Od daleč vam pošiljam pristrčne pozdrave, vaš Jaka"

6. 11.: "Kaj vse sem včeraj in danes doživel, zelo veliko, vendar ti tega ne morem povedati. Povedati ti moram, da se dame tukaj zelo šminkajo in šemijo ter se čudno oblačijo."

9. 11.: "Vedno moram biti na straži ali se kaj novega naučiti."

10. 11.: "Danes imam sobno redarstvo."

11. 11., 15. 11.: "Ne piši več vojak ampak samo ime in številka vojne pošte."

16. 11., 18. 11., 19. 11.: "Danes je ravno en mesec od takrat, ko sem bil zadnjič doma."

20. 11.: "Danes je en mesec odkar sva se poslovila."

23. 11.: "Tukaj je zelo mrzlo. Že en teden imamo sneg."

25. 11., 27. 11., 29. 11., 1. 12., 8. 12., 9. 12., 16. 12., 25. 12., 31. 12.

Slika 2: Jaka Kegl v vojaški uniformi. (Fototeka)

Analiza pisma iz leta 1942

Na začetku leta je dobil prepoved potovanja in pisanja, kar je trajalo do srede marca. V pismih, ki jih piše marca prvič govori o tem, da Nadin oče ne odobrava njune zveze in da se mu zdi, da tekmujeta za Nadino ljubezen. Maja je dobil v službi dovoljenje za izhod vsak tretji teden. 24. junija sta imela prvo obletnico njune zveze. Takrat je Jakec prvič pisal Nadici pismo v nemškem jeziku, zato ga nisva prepisovali, ampak skenirali. V njem izreka svojo ljubezen do Nadice, ki mu pomeni vse na svetu. Julija sta se dogovorila za srečanje v Radgoni. Jaka je vedel, da lahko v kratkem pričakuje vpoklic v vojsko. To se je zgodilo 14. oktobra. Čez deset dni je pisal, da je že od 21. oktobra v vojašnici. Podrobno je opisal pot, po kateri so se vozili dva dni in dve noči, ko so naposled prispeli v Donaueschingen in nove vojake opremili z uniformami.

Kmalu so jih poslali v Francijo. Vojaki so bili na poti zelo utrujeni. V pismih ni zaslediti podatka, v katero vojašnico v Franciji so jih poslali. Da je vojna cenzura delovala, je razvidno iz pisma, saj marsičesa ni smel zapisati. Konec meseca novembra je zapadel sneg.

Jaka opisuje mraz v pismih kot novo nadlogo vojakov poleg zmerne lakote. V pismih ob koncu leta ne poroča o predvidenih premikih ali o življenju v vojašnici in na fronti, ampak je moč čutiti že praznično razpoloženje. Jaka opisuje, kako se že vsi veselijo bližajočega se božiča ter prosi Nadico, naj obišče njegove starše, ki bodo zelo veseli njenega obiska..

Leto 1943

Pisma

31. 1. 1943 – Donaueschingen, 5. 2., 8. 2.: "Šele danes sem dobil kartico iz 24. 1, pismo iz 27. 1 in dve kartici iz 3. 2. Danes zjutraj bomo prišli iz Donaueschingena v Konstanz ob Bodenskem jezeru. Tu bomo samo nekaj dni, ko nas bodo ponovno premestili."

17. 2.: "Jutri, vsaj mislim, bom dobil novo vojaško številko. Kot bo le mogoče, ti jo bom sporočil, draga moj Nadica, da mi boš lahko pisala."

21. 2. – Lotz: "Lotz, zadnje večje mesto pred Varšavo. 19. 2. ob osmih zjutraj smo se odpeljali iz KONSTANZA. Nato smo se peljali preko Donaueschingena, Strassburga, Halle Breslan. Iz Litzmanstadta ti nisem utegnil pisati, ker smo takoj odpotovali."

7. 3. Vzhod: "Pred 3 dnevi smo prišli z pohoda (marša), nekaj časa smo preživeli v poljski kasarni. Nekaj dni pa smo sedaj v pravi vojašnici. In danes so nam rekli naj se pripravimo na odhod na fronto. Nastanjeni smo v nekem kraju južno od kraja od Ilmensee. Ponovno mi lahko pišeš, ker sem dobil novo vojaško številko (12761-B)."

14. 3. Felde: "Danes sem prvič preživel dan v bunkerju pred sovražnikom. Tega ti z besedami ne morem opisati. Upam, da si že dobila moje pismo z letalskimi poštami znamkami. Piši mi./ .../ "

19. 3. Felde: "/ .../Veselih pesmi tu nič ne slišim v tej širni ruski stepi. Ponovno ti pošiljam 3 letalske poštne znamke. ... Piši mi pogrešam tvoje besede. ..."

30. 3. – Felde: "Ležim v poljski vojni bolnici zaradi močnejše vročine. V 14 dneh bom prišel v domačo vojno bolnico, nato pa k tebi. / .../ Ljuba Nadica, za tvoj skorajšnji rojstni dan, ti želim vse najboljše."

16. 4. – Sudauen: "/ .../Ves čas odkar smo odšli iz Konstanz ne dobim več tvoje pošte. Postopoma bom zdrav – sedaj imam vnete in otečene ustnice. Otekel mi je vrat in kar je smešno kratke lase imam – izpadli so mi. Sedaj smo 3 dni v rezervni poljski vojni bolnici. Čez nekaj dni me bodo verjetno transportirali nazaj v Nemčijo."

30. 3. – Bärenfels: "Pred 3 dnevi sem bil odpuščen iz bolnice. ... Z vlakom smo se vozili 2 noči in 2 dneva čez Grodno, Lochow, Varšavo, Lodz, Glogau, Bischofswerde in Dresden, da smo prišli v zdravilišče Bärenfels. Leži na 600 metrih nadmorske višine med skalami in gozdovi (Erzgebirge). Nahaja se severno od nekdanje zahodne meje od Böhma."

1. 5. – Bärenfels: "Že več kot pol leta se nisva videla. Čez nekaj tednov se bom vrnil. Ustnice so se mi zacelile."

5. 5. – Bärenfels: "Že en teden smo v Nemčiji. Še stalno ti pišem kot iz Rusije, kjer ni bilo ničesar."

6. 5. – Bärenfels: "Zahvaljujem se ti za tvojo karto iz 4. maja. Pošta prihaja vsaki drugi dan. Sedaj sem na počitku nekaj tednov, ki se bodo vlekli. / .../ Tolažim se, da smo ponovno bliže domovini, bliže tebi draga moja Nadica."

8. 5. – Bärenfels: "Kmalu bo minilo 7 mesecev odkar se nisva videla."

9. 5. – Bärenfels: "Danes sem šel na sprehod s tovarišem, v 3 km oddaljeno vas. / .../ Bi šla k mojim staršem po moje modre kopalke in mi jih pošlji. Je že prišla kakšna pošta iz Francije? Sprašujem, ker si mi pisala, da nisi dobila vse moje pošte."

10. 5. – Bärenfels: "Pišeš, da bi rada, da ti pišem na službeni naslov. Vprašanje – od kod/koga si dobila to francosko razglednico na Ptuj. Prosim ne reci mi, da si šla v Francijo gledat, kje vse sem bil, ali?"

14. 5. Bärenfels: "Bil sem pri zobozdravniku, ki mi je zraven zoba izpulil tudi nekaj mesa. Moj dopust je še zmeraj nedoločen. Ob viziti mi je danes dopoldne zdravnik zaukazal, da smem opravljati samo lahka dela. Je Justi dobila kako sporočilo od Francija? Najverjetneje je kje ujet. Pred 2 dnevoma sem dobil sporočilo od prijatelja, da je ranjen in da je en drugi tovariš padel. Ja tako je življenje vojaka."

15. 5. Bärenfels: "Dopoldne opravljam lažja dela, popoldne imam prosto. 3x na teden imamo izhod – nedelja, sredo, petek. Ob torkih in petkih grem k zobozdravniku. Imamo tudi namizni tenis, tudi klavir. Z mano je tovariš iz iste čete kot jaz, ki tudi okreva. Eden pa je iz Cvena pri Ljutomeru, vsi ostali so od drugod. Z vsemi se dobro razumem. Veliko jih je bilo s Ptuj poklicanih nazaj v vojsko."

16. 5.: "Moje zdravje, ki sem ga pustil v ruskih stepah, se počasi vrača. Okrog 3 tedne še bom pri tebi. Pošlji mi moj zvezek z notami za klavir, ki ga imam doma. Pošlješ lahko kot časopis."

22. 5.: "Včeraj sem moral v Dresden k zdravniku. Moje zdravje še zmeraj ni dobro – predvsem srce in živci so šibki. Predvidevam, da bi me morali odpustiti

26. tega meseca."

23. 5.: "Danes je nedelja. Danes zjutraj sem imel spet vročino in pritisk. Vsako noč se sprašujem, kako dolgo bo še trajalo do najinega prihodnjega snidenja."

26. 5.: "Danes nam je bilo povedano, da bomo nekateri 4. 6. v petek lahko odšli. Na to ne dam veliko. Včeraj sem dobil knjigo iz Berlina, ki sem jo že 5. tega meseca naročil. Z mojim zdravjem je ponovno vse v redu."

27. 5.: "Mi smo danes celo popoldne preživeli na športnem igrišču. Če bi nas videl glavni zdravnik, ne bi več bili v bolniškem stažu. Računam, da bom dobil 20 - 25 dni dopusta."

29. 5.: Sprašuje po zdravju Nadičine mame, o kateri je dobil novice, da je zbolela.

30. 5.: "20. junija bo 8 mesecev, odkar sva se poljubila v slovo."

31. 5.: "Danes bi moral priti glavni zdravnik. Ki določi če bom odpuščen ali ne."

1. 6.: "Nedavno so mi kolegi povedali, da se je vame zaljubila sestra, vendar sem ji dal jasno vedeti, da »nema šansa«. Danes ponovno ni bile vizite. O Milanu nič ne vem. Enkrat mi je pisal, da gre domov."

2. 6.: "Odkar sem tu, imam novice s fronte, da je večina mojih prijateljev padla."

3. 6.: "Danes je bil na viziti zdravnik. Zdi se, da se bo najina želja uresničila. Popoldne sem bil v varietetu, zdaj pa grem v kino. Pišeš mi, da si Milana videla doma. Potem je sigurno na dopustu. Mimi mi je danes pisala. V 3 oz. 4 dneh pride domov. Kmalu bodo trije meseci, odkar sem zbolel."

4. 6.: "Nič ne bo to nedeljo oz. ponedeljek z dopustom (počitkom). Imeli smo vizito in nam niso nič obljubili. Naslednji teden bomo šli v Dresden v teater."

5. 6.: "Ves dan smo izvajali različne telesne vaje in sem utrujen. vendar sem v formi. Zdaj je jasno, do 17. junija je povsem izključeno, da bi nas odpustili iz bolnišničnega oddelka, ker so vsa potovanja, ki niso nujna prepovedana."

6. 6.: "Dopoldne sem preživel na soncu, popoldne pa v kinu. Ob sedmih sem bil že v postelji. V torek se moramo izseliti iz te ambulante in se premestiti v drugo poljsko bolnišnico. Kako je doma na Ptuj?"

7. 6.: "Danes je bila ponovno vizita. Preko 50 bolnikov so izpustili. Mene so seveda pustili tukaj. V četrtek bo naša ambulanta razpuščena in bomo šli v Kipsdorf. Moral bom še 2-3 tedne tu počakati. / .../ Hvala bogu, da gre mami na bolje. Če je moja sestra že doma, popazi nanjo, da ne bo spet v kaj zabredla."

10. 6. – Kipsdorf: "Danes so nas premestili v Kipsdorf. Vseposod piše: žvižganje in petje prepovedano. Sicer vojak lahko počne marsikaj, samo ujeti ga ne smejo. Moj tovariš Joško iz Cvena pri Ljutomeru je včeraj odšel domov. Njegova mati je težko zbolela, zato je lahko odšel prej. Danes smo imeli ponovne preiskave. Neki glavni zdravnik Mayer nas je pregledal. Po njegovem bi moral narediti še EKG – temeljito preiskavo srca, kar so mi delali že v Dresdenu."

12. 6. – Kipsdorf: "Danes smo imeli izhod v Kipsdorf."

14. 6. – Kipsdorf: "Včeraj in danes sem bil v kinu. Milan bi rad nekaj časa preživel z mano?"

17. 6. – Kipsdorf: "Pošiljam ti fotografijo. Moral sem se slikati. Jutri bo jih 12 izpuščenih. Nato pa spet sledi zdravniški pregled."

27. 6.: "Ravno sem prišel iz kina. Spet imam vročino."

7. 8., 3. 9.: "Prihodnje dni bo odšel od naše kampanije velik transport okrog 200 mož na fronto. Mene so dodelili k sanitcem, pa zato še ostanem en čas tu, ker še moram obiskovati kurs (tečaj) v mestu Mulhasen."

9. 9.: "Slovo od Mulhansna je prišlo zelo hitro. Predvčerajšnjim je pri Befehlsansgabe (povelju) Špis vprašal, kdo se zna voziti z smučmi. Tri izmed teh, ki smo dvignili roke je izbral, iz kompanije. Včeraj zjutraj smo hodili k zobozdravniku na pregled nato smo oddali svojo staro obleko in vse ostale stvari in prejeli nove. Kratek pozdrav svojim tovarišem in že nas ni videlo oko v stari kasarni. Prijavili smo se na bataljonu sosednje kasarne, kjer je bil sestavljen transport 56 mož in odhod na postajo. 10 minut čez 10 smo se odpeljali iz Mulhansna, kam ne vem. Peljali smo se preko Strassburga, Karlsruhe, Slottgert, Salzburg. Ob 24.30 smo prišli v Atnang Pnelhein, kjer bomo prenočili. Ob kakih šestih gremo dalje. Pravkar smo pojedli večerjo od Rdečega križa. Radoveden sem že, kam nas bodo peljali. Pravijo, da nam ne bo žal, da pridemo na ta kraj."

11. 9.: "Tako sedaj pa smo tu, sem dejal pred dnevi, ko smo dospeli v Riedu v novo kasarno. Prvo uro smo pričeli z sprejemanjem zimske obleke. Torej vsega kar rabiš, da postaneš zimski mož. Nisem popolnoma zdrav. Imam neko kožno bolezen, se mi zdi. Ampak pri zdravniku še nisem bil. Po cepljenju proti tifusu sem dobil par majhnih izpuščajev po obrazu, zdaj me že ves obraz boli, da se niti briti ne morem. Izpuščaji pa so postali veliki. Iztisnil mi jih bo danes mislim da frizer."

16. 9.: "Tukaj ostanem še okrog 14 dni. Po tem ne vem kam bomo šli in kaj se bo z nami zgodilo."

30. 9.: "Sedaj naša kompanija ni več

v naši sobi nas je namesto 6 mož, sedaj 21. Te dni so venomer prihajali iz Dunaja ali te okolice. Nekaj jih je zopet med njimi, ki ne znajo smučati. Ne vem, če jih bodo kakor prve zopet poslali domov. Draga Nada trenutno še ne vem, kako dolgo bomo ostali tu, predvidevano je do 10 ali 15 oktobra morda še dlje."

3. 10.: "Sinoči sem bil do pol devetih na mestnem trgu, nato pa smo šli v telovadnico, kjer smo se znova lahko lepo razkomotili. In tam smo ostali do četrta na dvanajst. Med potjo domov se je v temi tako lepo videlo bliskanje bomb. Ko smo prišli v kasarno smo seveda morali takoj zgrabiti za gasmaske in čelade in ven iz kasarne, do dvanajstih je trajala ta lepa godba. Je pač tako, najprej so nam igrali na mestnem trgu potem pa so se nas še železni ptiči usmilili. / .../ Mogoče bomo počasi prišli na Balkan, so nam rekli ali pa v Alpe."

4. 10.: "Pravijo, da ostanemo približno do 10. ali 15. oktobra v Riedu. Danes smo šli z vozom po smuči. Jutri jih bomo upam prejeti. Potem pa mislim, da bomo šli v kratkem v Alpe."

6. 10., 11. 10.: "Danes smo zjutraj oddali svoje škornje in dolge hlače v zameno pa smo dobili planinske čevlje in smučarske hlače. Sedaj nas mislijo naložiti na vlak, mogoče v živalske vagone tega ne vem."

14. 10.: "Draga počasi se poslavljamo od Rieda. Kdaj točno odidemo ne ve živa duša pri nas."

Škoda, da moramo od tod, saj sem tu preživel lepe dneve. Medtem, ko sem pisal pisemce, sta po mene prišla dva tovariša, in sem moral z njima v mesto. Bilo nas je skupaj okrog 30 Slovencev. Naredili smo si prijetne urice. Veš, da smo že vsi pripravljeni na zadnjo bitko pred odhodom domov."

15. 10.: "Jutri ljubica moja namreč gremo. Danes zjutraj pri jutranjem apelu so nam prečrtali povelje za marš. Jutri zjutraj od 7h pa do 5h zvečer bo nakladanje celega transporta. Ob 7h zapustimo naše barake. Najprej namreč pride na vrsto naša kompanija, nato pa ostale. Ob ¾ na 6 zvečer pa bomo odrinili odtod proti Rusiji. Hočejo nas oborožiti od nog do glave in prav tako so nam obljubili da nas bodo preskrbeli. Sedaj je čas, ko nam bodo zopet rekli, sedaj je čas, ko se moramo boriti za svoje življenje."

16. 10.: "Torej danes smo že ves dan na nogah. Ponoči ob enih smo morali vstati in iti iz kasarne, danes zjutraj pa smo tudi že ob petih vstali. Ob pol sedmih smo šli na postajo z vsem kar mam za seboj v Rusijo in ob sedmih se je pričelo nakladanje. Vozove smo si lepo okrasili s cvetjem in zelenjem, da nam ne bo še bolj pusto. Opoldne smo prišli okrašeni z cvetjem v kasarno nazaj k obedu."

17. 10.: "Včeraj popoldne ob dveh je prišel vodja, kakor sem ti že poročal, ta nam je držal nagovor in apeliral pri tem našo hrabrost, zvestobo in naše zmožnosti češ, da smo bili zbrani iz vseh vrst nemške vojske za naloge, ki nas čakajo. Nato smo korakali v dolgih kolonah proti kolodvoru - ko nam je zaželel še mnogo sreče in skorajšnji povratak v ljubo domovino k svojim dragim. Spremljala nas je vojaška godba iz Welsa. Vsepovsod je bilo polno ljudi, vsepovsod je bilo polno jokajočih, solznih oči. Gotovo so mislili na svoje, ki so morda nekoč tako korakali veseli, pa se morda niso več vrnili. Ob šestih smo se poslovili od Rieda. Zbudil sem se ob petih v St. Poltnu pred Dunajem. Sedaj se vozimo zopet novim doživljanjem naproti."

18. 10.: "Danes se že ves dan vozimo. V Rahbornu smo se zbudili, tu smo tudi precej dolgo stali. Nek tovariš je zagledal oljenko (luč) v kretnici. Hotel jo je seveda organizirati, pa so ga na žalost ersenpanerji pri tem delu opazili in jo je moral nesti nazaj. To je bil cirkus, kako so železničarji kričali »sabotaže, sabotaže!«. Tekom dneva smo si že preskrbeli dve oljenki, tri cilindre in ¾ litra petroleja. Okrog tretje ure popoldne smo prišli na Poljsko pri Gnasehinu. Ravno se vozimo skozi Čenstohovo, ki ti bo morda znana iz zgodovine. Eno postajo pred Čenstohovo so prišli mali poljski fantje in od njih sem kupil za 20 cigaret prav lepo ketnico za okrog vratu. Sedaj me bodo vse te ketnice, vsi ti medaljončki prav gotovo obvarovali pred vsako kroglo. Izgleda, da ne bo več dolgo trajalo, ko bodo zažvižgale krogle. Čudno, ljudje nas nič preveč prijazno ne gledajo, če pa tu pa tam kakšen zamahne, pa maha drugače kakor po navadi, češ da naj gremo nazaj. Da, ko bi mi imeli odločati - glavno, da mam svojo ljubico, doma ki čaka name."

19. 10. – transport: "Nedaleč vstran od Čenstohove sem se spravil spat - zbudil sem se v Varšavi. Spal sem zelo dobro, česar sinoči ne bi verjel. Pričakoval sem namreč kako neprijetno bujenje. No k sreči je še ob pol desetih vse zdravo in vagoni brez kakih lukenj, ki v načrtu ne bi bile predpisane oz. predvidene. V Varšavi smo precej dolgo stali. Od sedmih do četrta na deseto. Tu smo prejeli toplo hrano, ki pa ni bila posebno topla. Puškice so že nabasane tudi ostale stvari so pripravljene - za borbo - sliši se, da gremo proti Minsku o katerem pa že pravijo, da je v neki nevarnosti. No bomo videli - so rekli slepi. Vozimo se zopet po tej nepregledni ravnini poljske zemlje. Tu pa tam vidiš kakšno vasico, zelo redko so posajene hišice, drugače pa sama polja, nepregledni pašniki in tu pa tam za majhno spremembo par majhnih gozdičkov. Pravkar smo prečkali eno začasno mejo med Nemško in Rusko državo na poljskih tleh. Vedro dalje drvi naš kafemlin. Med tovariši je mnogo takih,

ki še niso doživeli ognja na fronti."

20. 10. – transport: "Včeraj sem ti pisal iz Poljske. Sinoči okrog 20 ure zvečer smo dospeli v Brest Litovski. Cel popoldan nismo dobili nikjer kave; vode pa zaradi nevarnosti pred zastrupljanjem ne smemo piti, zato smo bili strašno žejni. V Brest Litovsku, tik na rusko-poljski meji smo obstali. Tu se je slišal hura proti Rdečemu križu. Naša žeja je bila potešena. Noč je minila brez posebnih dogodkov. Zopet je napočil nov dan 20. oktober. ... Danes že celi dan stojimo v Brest-Litovsku. Sliši se, da so nam spustili železnico v zrak. Tudi naš prvi cilj so zasedli. Sedaj čakamo nova povelja. Tu vidiš vse mogoče uniforme. Tako pisano kot na sejmu. Nemci, Italijani, Ukrajinci, Rusi. Čudila se boš, da celo ruske uniforme vidimo prosto tekati okoli, tudi meni se je zdelo čudno, pa danes ne več, ko vidim na kakem »babilonskem stolpu« smo. Ob 13.30 smo se poslovili iz Bresta in sedaj se vozimo zopet dalje. V vlaku se tako trese pa ne morem malo lepše pisati, saj veš kako je to nerodno - pač mogoče si lahko predstavljaš, kako približno izgleda ta vožnja, kot pri toboganu; ona čez drn in strm. Sedaj je ob 16h. Med tem časom sem imel stražo pri vratih na vagonu. Je še precej zgodaj, pa je tu že postalo temno. Torej bomo šli kmalu spat. Mogoče tudi ti, tam daleč doma ..."

22. 10.: "Tako minevajo dnevi, vedno dalje nas nosi ta črni pošastni vlak. Vendar kakor vse izgleda tako daleč kakor sem že to leto bil, ne bomo prišli. Ko smo namreč prispeli v Paranoviče to je okrog 100 km pred Minskom, smo izvedeli, da so pričeli Minsk izpraznjevati in da je mesto Paranoviče polno vojaštva, ki se je umaknilo iz Minska. Sedaj čakamo že celo noč in ves popoldan na postaji Stolboy, par km dalje od Paranoviče na nadaljnje povelje. Tukaj je že precej mrzlo, vendar izgleda, da zima še ne bo tako kmalu nastopila; ljudje so še namreč v tem oziru precej brezbrizni. Če sem jih vprašal kako, da še niso izkopali krompirja, pravijo, da sneg še ne pride tako kmalu. Vendar, ko je pri nas tako vreme ko tu, kmalu tudi sneži. Je pač povsod drugače. Tudi v dolžini dneva se pozna, da smo precej na vzhodu; se že ob 6h prične daniti ob 16h je že zopet tema. Zanimivo vendar neprijetno. Takrat moramo zopet cele kompanije okrog vlaka in v okolico na stražo. Čim namreč nastane tema vlak ustavi, ker ni varna vožnja po teh žarečih tleh v temni vožnji. Posledice take predrznosti nam kažejo polomljene lokomotive in železniški vozovi z okrog ležečo vsebino-te slike se nam nudijo že ves čas vožnje posebno od Varšave naprej. Kljub temu, da je vsepovsod polno vojaških naselbin - nič ne pomaga, te pustolovščine se ponavljajo iz dneva v dan. Vsekakor odkrito povedano nisem nič več radoveden za te dogodke. Samo še domov je moje geslo. Mogoče ne bo potrebno več

pošiljati naslova, saj venomer vozijo mimo nas transporti smer domovina / .../."

24. 10.: "Druga nedelja na transportu. Med tem časom smo bili že dosti dlje kot danes. Kakor sem predvčerajšnjim pisal, smo čakali cel dan v selu Stolpce, kjer smo našli toliko transportnih vlakov namenjenih v Nemčijo, Ogrsko, Italijo itd. Kakor sem pričakoval, proti večeru smo tudi mi pobrisali nazaj v Brest Litovsk. Sinoči smo prišli v Paveloviče, to je selo oddaljeno 85 km proti vzhodu. Tukaj smo začasno v borbi proti Četuskom. Sinoči je že pošteno pokalo. Bil sem od 19h do 24h na straži. Če pošteno poka, mi vsaj dolgočasno ni. Drugače pa sem ves čas na tebe mislil ... Zdrav sem vedno, hvala bogu. Samo izgleda, da bom dobil zopet ječmenček na levem očesu. No to pa še ni tako hudo. Sedaj sem ravno dobil od enega tovariša iz Kranjske, eno francosko karto, ki ti jo prilagam."

26. 10.: "Truden sem že od neprespanih noči, ko moraš stalno biti zunaj na železnici na straži, truden, da se mi oči same nasilo zapirajo. V vozu je že tema, pri luči pa ni dobro pisati, ker imamo samo svečke, ki pa stalno trepečejo, da te začnejo boleti oči. Zato sem vzel odejo in površnik in šel ležat ven na prosto ...Kaj sem zopet v tem času doživel? Včeraj predpoldne sem bil v bližnji vasi z dvema tovarišema, popolno oboroženi vsi trije, da si priskrbimo kaj za pod zob. Dal sem majhen košček mila, pa sem dobil za to 4 jajčke. Osem jajčk pa sem dobil zastonj od ene gospe, ki se ji je tako čudno zdelo, da pridem z tekočo ruščino naprej. Bil sem namreč povsod za tolmača, pa sem zato pri ljudeh več dobil kot ostala dva. Danes sem si ves dan pražil jajčka. Torej mi še vedno čakamo na istem mestu. Smo v teh par dnevih dobili par neprijetnih obiskov. Vendar se je razen enega težko in enega lahko ranjenega vse dobro izteklo. No upajmo, da bo tega kmalu konec. Glavo pokonci, kajne? Tako nerodno, da še nimamo FPNO, da bi lahko dobil poljubčke in še kaj od moje sladke Nade."

28. 10., 30. 10., 1. 11.: "Že prvi november – sem se začudil, ko sem danes zjutraj pogledal v svoj majčken dnevnik in začrtal vanj novi dan. Doma, tik za našim bornim bivališčem, zažigajo danes male lučke in vse je tako strogo praznično. V srcih in dušah je vse drugačni ogenj ob misli na minljivost vsega. Tudi mene preveva ena velika misel, ki me je vodila že od nekdaj – da bo namreč tudi nam kmalu zasijalo sonce svobode – kakor nalašč je posijalo danes tudi na sicer tako zapuščeno mrzlo rusko krajno toplo soncece."

2. 11.: "Zamisli se ljuba v naše cigansko življenje – službo imamo skoraj celo noč – no sedaj so nam ure nočne straže nekoliko skrajšali. Vendar k spanju zelo težko prideš. Posledice so že zelo vidne - še nismo na fronti pa je skoraj ena tretjina kompanije v bolnici

oziroma med angelčki - zgodilo se je, da sta dva legla na železnici, gotovo sta zagledala partizane, ker je bilo tisto noč precej vroče, od krogel. Ko je toča krogel ponehala sta zaspala in čez par trenutkov jih je našla patrulja z odrezanimi nogami čisto razmesarjena - enemu je celo manjkala glava. Lepe stvari so se dogodile v tem kratkem času. To je samo en primer žalostnih dogodkov. Sicer pa hodijo fantje dan za dnem v lazaret, bolni in ranjenci in kaj je temu krivo? Največ neprespane ure in hrana, voda. Večina fantov namreč še ni navajena na vse težave, ki jih borba prinese, poleg tega je večina fantov iz mest, ti so imeli namreč prej bolj priliko za smučanje, ko fantje iz dežele, ki so že po naravi bolj utrjeni. No počasi se bodo že privadili. Sedaj pa pogledaj kaj delamo celi dan. Zjutraj ko pridemo iz službe, naslonim glavo za par trenutkov k spanju, pa se že kdo zadere »Portionen fassen!« »Kartoffel fassen!« itd. gre ves dan. Potem si grem kuhat krompirja, ker sicer ne bi imel splošno nič toplega za želodec. Tu pa tam dobim kje kako kokoš ali gos ali sicer kak košček mesa iz sosednje vasi za priboljšek. Vse to kuham v jedilni posodi na ognju, kakor smo nekdanje opazovali cigane. Vendar mi zelo diši, če drugega ni pač, mora biti tako dobro. / .../ Danes ali jutri si še moram oprati perilo – zopet prijeten posel. Bože moj, česa se mora človek vse lotiti. Sicer je pa dobro, izkušnje naredijo človeka zrelega za življenje. To nedeljo bomo baje šli dalje – kam, to ne ve nihče. Eden pravi proti severu, drugi proti jugu, vzhodu itd. Vsi pa bi najrajši šli domov."

5. 11. – Pawtowicze: "Pravkar je bil naš zdravnik iz bataljona pri naši kompaniji. Hotel je znati, kdo v naši kompaniji je bolan. Nekaj jih gre zopet v bolnico, nam je pa sporočil, da pridemo v nedeljo, nekje severno od Mruka k naši brigadi. Rad sem že, da pridemo končno enkrat iz tega žalostnega gnezda, sicer bi naša cela kompanija izginila iz površja zemlje, preden bi videli sploh kakega nasprotniškega vojaka namreč v uniformi. Tukaj imamo namreč ves čas dela z ljudmi, ki jih ni nikjer videti, ti skrbijo namreč za čisto druga opravila. Da ne pozabim, veš onemu Dunajčanu, o katerem sem ti že pisal dajem moje cigarete, dal sem mu že preko 100 Sport in eno škatlo s 100 Sport še je pripravljen zanj. Za to dobim lepotno kremo in parfum. In sicer sem mu jaz dal tvoj naslov, ki ga bo on poslal domov in njegovi starši ti bodo poslali te stvari. Upam, da me ne bo nabliskal. Seveda mi moraš takoj sporočiti, čim dobiš te stvari in moj naslov. Saj veš, da ne bi rad, da bi me kdo vlekel za nos. Sicer se na tovariše zanesem, vendar mora biti človek vedno v gotovi meri previden. Previdnost je božja modrost. One stvari, ki sem ti jih poslal iz Rieda, tiste kreme za kožo sem dobil od njega za cigarete."

7. 11.: "Zopet je tu nedelja. Ves teden smo pričakovali odhod, vendar smo še danes pri istem delu, sinoči so

nas prepeljali za eno postajo dalje proti vzhodu. Tukaj se imamo nekoliko bolje, so vsaj poštene postelje, čeprav moramo spati dva v eni. Vkljub temu si lahko pošteno pripraviš svoje gnezdo. Tudi toplo hrano dobimo vsak dan, kakor je predvideno, in je tudi nekaj vredno. Edino kar me muči, je še vedno naš naslov. Izgleda namreč, da tudi tukaj ne ostanemo dolgo. Tako pač gre našemu smučarskemu bataljonu Z. B. V., (za posebne naloge), enkrat nas vtaknejo sem, pa zopet tja - kjer nas slučajno bolj rabijo. To noč me je na straži obiskal sneg, pomisli kaka čast - mraz je pritisnil s svojim bratom vetrom, da je cela pokrajina ječala pod njegovo brezobzirno močjo. Vendar glej, danes zjutraj je posijalo sončece, z svojimi toplimi žarki, je pobožalo razbolelo stepto in sneg je v večini zopet izginil."

12. 11.: "V zadnjih par dnevih sem bival namreč na 4 krajih, in sedaj sem zopet na vlaku. Z onega »stützpunkt-a« o katerem sem ti pisal že zadnjič, so me dali z grupo najprej na bližnjo postajo, ki je bila v nevarnosti, odtod smo prišli v bližnji novo zgrajen bunker nato pa zopet nazaj v Schutzpunkt v Piačanka od koder so nas poslali vse Slovence v bojno opremo v Pavetoviče, kjer smo bili prej preden smo prišli v Piačanko. In sedaj smo znova na transportu, od včeraj zjutraj. Imamo še za dva dni prehrane, kar bo kakor vse izgleda premalo, kajti mi stojimo znova od sinoči na postaji Bereza-Kartuska. Danes zjutraj, ko smo vstali je prišel železničar zaznamovat vagone. Kakor tu piše, pridemo v Shlovbim preko Baranoviče in Minska. Baje dve postaji naprej od Minska, 60 km od Minska je fronta. Na našem transportu smo sedaj skoraj sami Slovenci, samo par Nemcev je med nami. Sicer se nam zaenkrat dobro godi. Par slabih dni je hvala bogu za nami in mi smo še živi in zdravi. Danes je prišel en fant iz bolnice nazaj k nam. Tako sedaj pa dalje v rusko državo. Upajva, da bom kmalu vozil v nasprotni smeri – k moji mali ženkici. Kmalu bo en mesec kar smo iz Rieda."

16. 11. – Baranoviče: "Pred par dnevi je bil en mesec, odkar smo odšli iz Rieda."

21. 11.: "Včeraj smo prišli v Minsk. Že en dan stojimo na postaji v Minsku. Nocoj je bil v mestu požar. Bog vedi od kod zaneten – Vendar straža je bila na vseh koncih in krajih poostrena. Zakaj neki – par sto metrov od našega vlaka, takoj poleg kolodvora leži letališče. Venomer se sliši ropotanje avionov. Danes sem mislil iti v mesto, pa ne smeš nikamor, ne da bi se odjavil pa tudi takrat nas ne puste v stran. Danes ponoči sta namreč dva fanta izginila z našega transporta. Radoveden sem, kako dolgo se bomo še potepali preden pridemo do Slovina. Že en mesec in pet dni smo na transportu – čim dalje tem bolje. Samo ko ne bi bilo uši na svetu. Smo namreč ves čas na isti

slami. Oziroma v prahu in smetju. Danes sem se zopet napudral in naribal z praškom proti ušem – tako prijetno dišim, da prav gotovo nobeden razen mojih sopotnikov pri meni ne bi mogel zdržati."

21. 11., 11. 12.: "Tudi božična drevesca se pripravljajo. Vsega tega se tako malo veselim. Izgleda namreč, da nam bodo za Božič pele namesto cerkvenih zvonov, Stalinove orgle. In namesto miru, bomo imeli pekel na zemlji. Najraje bi bil, da bi me ta že peljali proti domu. Saj se to prav hitro lahko zgodi. To je morda edino kar lahko človeku v Rusiji reši življenje. Dnjeper nam grozi da nam bo zaprl pot če se pravočasno ne bomo pomaknili preko njega."

24 – 27. 12.: "Še par bornih uric – več, kaj je potrkalo tudi pri nas na preprosta vojaška vrata v daljni Rusiji? Božiček je tudi k nam zašel. Omamil nam je duše, poslušajte tovariši – iz naše ljube domovine slišimo zvonove. Njih glasovi so nas s svojo milino zazibali v sladki sen otroških let, ko nam je današnji dan veljal kot najlepši hrepenenja poln, hrepenenja po nečem velikem, otroški duši nerazumljivega. Danes je moja duša prenapolnjena z onimi skrivnostnimi občutki. Vse bobnanje, žvižganje in ropotanje okrog sebe pozabiš, kakor da bi za trenutek vsa resničnost izginila se mi je zazdelo. Zopet moramo na marš. Današnji večer hočemo prav posebej praznovati. Končno smo na cilju. Nekoliko izmučeni od napornega marša po visokem snegu, vendar danes človek vse veliko lažje prenese. Zadnjih par kilometrov so nas naložili na voz. Konjički zdaj pa le hihot da bomo pravočasno na cilju. Tema je ko v rogu. Pred nami stoji preprosta ruska kočica, v tem trenutku se mi zdi kot palača, lepša od vsakdanjih krasnih vele mestnih palač. Kako da mi je današnji dan tako zmešal pojem dimenzij? Ni čudno ko pride človek iz bojnih poljan, polnih srcu neprijetnih pogosto tako težko umljivih grozot, se mu zazdi vsaka majhna sprememba tako sladko prijetna, veličastna. In kaj je sedaj? Na uho so mi udarili prijetni zvoki godbe. Kakor, da so se mi odprla vrata."

Analiza pisem iz leta 1943

V začetku leta 1943 je bil Jaka spet na poti. V pismih ni pisal, da se je vrnil iz Francije oziroma kako dolgo je bil tam. Konec januarja 1943 je spet pisal iz vojašnice v Donaueschingenu. 8. februarja je spet bil na poti, tokrat so potovali v Konstanzo ob Bodenskem jezeru, kjer so ostali le nekaj dni. Konec meseca februarja je že bil na poti na Poljsko. Prvo pismo s fronte je datirano s 7. 3. 1943. 14. marec je bil prvi dan, ki ga je preživel v bunkerju pred sovražnikom. O življenju na fronti ne piše veliko. Pravi le: "Veselih pesmi tu nič ne slišim v tej širni ruski stepi."⁵ Konec

marca je bil v bolnišnici zaradi visoke vročine, zato je ležal v poljski bolnišnici. Imel je otekel vrat, lasje so mu izpadli – zato so ga transportirali nazaj v Nemčijo – poslan je bil v zdravilišče Bärenfels. Zdravilišče leži sredi gora, na 600 m nadmorske višine med skalami in gozdovi. V maju je močno upal na dopust, da bi lahko obiskal Nadico, a ga nikakor niso odpustili iz zdravilišča. A ni imel te sreče, veliko so mu nagajali vročina, visok pritisk in težave s srcem. Konec maja so ga poslali na dodatne preglede v Dresden, ugotovili so, da ima slabo srce in šibke živce. Junija so jih preselili v Kipfsdorf, kjer je bil zelo razočaran nad napisom "Žvižganje in petje prepovedano." Septembra se je Jaka pridružil smučarski enoti, kar je pomenilo novo selitev, tokrat v Ried. Niso jim hoteli povedati, kam so namenjeni. Tukaj so dobili zimsko opremo, planinske čevlje in smučarske hlače. Ried so zapustili 17. 10. Zanimivo je, da so si vojaki okrasili vozove, na poti na glavno železniško postajo jih je spremljala godba na pihala, ljudje, ki so stali ob cesti, pa jim niso mahali v slovo, ampak so nemo zrl predse, marsikateri s solzami v očeh. 17. oktobra se je Jaka odpravil na novo "kalvarijo" na vzhod. Presenetilo ga je, da jih ljudje na Poljskem niso sprejeli z odprtimi rokami, ljudje jih niso nič kaj prijazno gledali. Iz Varšave so se odpravili proti Minsku. Na poti so trpeli žejo, ker vode zaradi nevarnosti pred zastrupljanjem niso smeli piti. Njihov transport do Minska ni prišel, zaradi nevarnosti so se ustavili v Brest-Litovskem. Vojaki so v času, ko so čakali na nadaljevanje transporta, hodili k poljskim in ruskim kmetom po hrano. Jaka je pomagal prijateljem s prevajanjem, ker je tekoče govoril rusko, zato je večkrat od kmetov dobil več hrane kot njegovi soborci. Med čakanjem so jih večkrat napadli partizani, kar Jaka imenuje "neprijetni obisk". Zanimivo je to, da so vojaki, medtem ko so čakali, trgovali med seboj, nekemu Dunajčanu je Jaka prodal cigarete za lepoto kremo in parfum. Vse to je poslal Nadi preko staršev tega Dunajčana. 21. novembra so prispeli v Minsk. Na poti je dobil nove prijateljice – uši. Pudranje in ribanje s praškom proti ušem ni nič pomagalo. Ves čas so bili na isti slami in uši so bile normalna posledica.

Leto 1944

Pisma

5. 1. Lazaret B: "V noči od 1. na 2. januarja me je zadela ob pol dveh ruska krogla. Dobil sem jo v glavo pod desnimi ušesom je prodrla v živo in obtičala v čeljustnem sklepu. Zaenkrat še ne morem reči, vendar sem prepričan da mi bo ljubi Bog tudi tokrat podaril zdravje brez hujših posledic. Vsekakor sem imel srečo v nesreči, to je bilo namreč eksplozivne snovi, pa je eksplozivno snov odneslo proti površini tako, da

⁵ Pismo iz 14. 3. 1943.

imam na desnem licu še eno večjo rano, notranjost ust pa popolnoma nepoškodovano. Sedaj sem v lazaretu v Borsivu. To je ob glavni progi, ki pelje proti Moskvi. / .../ Mene bodo ob prvi priliki vozili v nasprotni smeri. No že drugikrat sem moral prej s fronte preden sem prejel kako pošto."

10. 1. Lazaret Zug: "Že se vozimo zopet bližje domu. Dobivam samo tekočo hrano, ker čeljusti ne morem premikati. Vozimo se približno tam, kjer sem bil pred dvema tremi meseci v bojih s partizani. Torej še okrog 80 km je do Brestlitovska. No zvečer bomo že tam. Mislim, da gremo to pot nekam v okolico Varšave."

14. 1. Lazaret Varšava: "Ravnokar so mi naznanili, da grem z naslednjim vlakom v Nemčijo."

18. 1. Breslau: "Danes sem že v Nemčiji."

23. 1. Breslau, 26. 1. Breslau: "Kako dolgo bom ostal tukaj ne vem. / .../ Kaj mi ti ne rečeš? Da je Maks tudi ranjen? Prosim te, če mi lahko priskrbiš njegov naslov."

28. 1. Breslau: "Radoveden sem tudi, kaj se dogaja v domovini. Zato bi te prosil. Če bi mi mogla pošiljati "Marburger Zeitung", kadar boš imela priliko. Včasih se le kaj zanimivega zgodi. Sedmega tega meseca ste baje že imeli neprijetni obisk. Da samo v Ptuj ne bi bilo kaj podobnega, kot je bilo v Mariboru."

29. 1. Breslau: "Kaj pa se je zgodilo, da si vse prijateljstvo vrgla v koš? Meni se dozdeva, da si se skregala z Justiko ali kaj? / .../ Tako hitro me gotovo še ne bodo spustili, ker sem še slab. Veš, tako velike izgube krvi se ne da nadomestiti s snovmi, ki se najdejo v današnji hrani. Krogla je že zunaj. To so mi že izruli, z operacijo skozi usta v Borisovu. Kroglo imam pri sebi – za spomin."

1. 2. Breslau: "Veš v nedeljo sem naenkrat dobil vročino zaradi plastičnega traku, ki je še od operacije tičal v rani. Ko mi ga je zdravnik odstranil, je poleg njega prišla na dan tudi cela porcija gnoja in sesedene krvi. Takoj mi je bilo jasno, odkod vročina. Moral sem si izpirati usta s čajem. Sedaj je veliko bolje, vendar vročina noče miniti."

3. 2. Breslau: "Rane so v starem stanju. Danes sem bil pri zdravniku specialistu. Morda bom prestavljen v lazaretu IV. v naslednjih dneh. Vročina je nekoliko popustila."

5. 2. Breslau: "Danes šele je prišlo pisemce, ki si ga poslala 14. januarja preko moje F.P.No do mene. Jaz pa še moram tukaj vedno, kakor pred enim mesecem čuvati posteljo in se zadovoljiti s tekočo, hrano ker ne morem ust odpirati. Ko bom jaz zopet zdrav bo tudi vojne konec, da bom ostal pri tebi in nikdar več daleč od tebe stran. Vsaj ne tako daleč in poleg vsega še v

nevarnosti. Tudi ti si mi v nevarnosti. Res, da sem že večkrat dejal – vsaka krogla ne zadene – tudi vsaka bomba ne bo zadela. Pravkar bom poslal tudi pismo za Milana. On je na Koroškem v Launsdorfu kot stražar v ujetniškem ruskem taboru."

7. 2. Breslau: "Pred par urami sem se poslovil od lazareta I., prepeljali so me v lazaret IV., kakor sem ti gotovo že pisal, da bom najbrž prišel v drugo bolnico. Predvčerajšnjim sem prejel pošto od Janeza, mojega tovariša iz osnovne šole, o katerem sem ti že mislim pred par meseci pisal, da je tudi bolan in v lazaretu v Breslavi to je bilo, ko sem iskal njegov naslov. Tudi tokrat sem pisal njegovim staršem na dom, on pa je skrajno ravno ta čas doma na dopustu in mi je pisal, da pride v nedeljo zopet nazaj v Breslau."

9. 2. Breslau: "Pred par urami je prišel en tovariš iz lazareta I. in mi prinesel eno pismo. Pisala mi je namreč ena gospodična, sicer že starejša iz Gornje Radgone. Vsak dan je bližje nedelji. Se že veselim ko pride moj tovariš Janez. Prihodnji teden bom že lahko šel malo ven. Če ne bo premrzlo. Danes sem moral v Hauptlazaret na rentgen, seveda s spremljevalcem. Mi je že 20% bolje."

11. 2. Breslau: "Zapadel je okrog 10 cm debel sneg. Predvčerajšnjim sem bil na rentgenu. Danes je bila zopet večja vrsta in po tem od vseh Bogov boječi stvari sem stekel k zdravniku v »Verbandszimmer«. Moral sem nesti slike z rentgena našemu zdravniku, ki je takoj zopet ukrenil par potrebnih korakov. Tako sem na primer dobil zopet takšen platneni trak, kakor po operaciji v rano od zunanje in notranje strani ust. Čudno se mi zdi, da imam desno lice napihnjeno kakor balon. Ko sem mu namreč dejal od kod sem, je rekel – "vi mi pa gotovo ne boste dolgo ostali zvesti, ker vsak Štajerec hoče v Wien ali Linz." Zaenkrat še mu nisem dal pravega odgovora. Sedaj vem, kaj je Maksu. Pred dnevi sem prejel pismo od Zeraka z Brega, ki mi je tudi pisal, da je bil skupaj z njim. Hodi baje po palici, ker ima revmo."

13. 2. Breslau: "Vse je tako tiho v naši sobi. Kjer sicer dela 12 do 15 oseb, je začasno pet deloma zaposlenih ali pa uživajočih nedeljskega miru. Takoj po obedu, ko je večina naših fantov odšla v mesto, sem legel v posteljo k počitku. Sporočiti ti moram, da mi je bilo včeraj zopet nekoliko slabše. Zopet dan z nekoliko krize z vročino. Danes je zopet bolje. Veš ogromne količine gnoja, ki se naberejo v rani povzročajo vedno znova najrazličnejše težave. Vsak dan, ko mi zdravnik ali pa sestra zamenja oni platneni trak v rani, pride ta gnoj na dan in potem je zopet za par ur boljše. Danes bo mislim prišel Janez v Breslau. On je namreč eden mojih prvih prijateljev iz otroških let."

16. 2. Breslau: "Včerajšnji dan je zopet pomenil za mene dan veselja. Popoldne je šel eden mojih tovarišev v lazaret I., da mi prinese pošto, za katero sem že vedel, da me mora čakati. In res, zvečer me je presenetil z obema pismoma in karticami. Poleg tega sem dobil obisk, na katerega sem že tudi dva dni čakal. Namreč, na Janeza. Zelo me je razveselilo, da me lahko pride vsak dan obiskat. Poleg tvoje sem namreč prejel pošto še od Ivice, Milana in Rakušove Sonje. Milan je zopet premeščen iz ruskega ujetniškega tabora v angleški tabor."

17. 2. Breslau, 18. 2. Breslau, 21. 2. Breslau – pismo za starše in sestro: "Vročina mi je padla skoraj za eno celo stopinjo. Prej sem imel navadno 38 C, zdaj pa imam točno 36,9 C. V opero in kino bi še rad šel."

21. 2. Breslau: "Prijateljsem imam en cel kup."

22. 2. Breslau: "Vsekakor danes sem že dobil dovoljenje, da zapustim sobo. Danes popoldne je bil Janez zopet pri meni. Predpoldne sem slučajno dobil v roke nek časopis, meni se zdi da je bil Breslau Tageszeitung. Tukaj sem našel članek, ki me je zelo neprijetno presenetil, namreč o smrti neke žene katero sem pred par leti še tako oboževal namreč – Sonje Kenny. Ponesrečila se je pri nekem snemanju. Stara je bila 34 let. / .../ Sedaj bom poskusil narediti tukaj maturo, če bo šlo. Namreč zdravnik mi je to predlagal, zato bom šel v tukajšnjo gimnazijo k direktorju vprašat, torej se informirat o tej stvari. Upam, da me bodo sprejeli."

23. 2. Breslau: "Ves popoldan sem prebil v mestu. Sicer večino časa pri predstavi baleta v Kaiserkrone. Šel sem še k "brzofotografu", kjer sem se dal slikati. Za 50 pfeningov sem dobil v 8 min 4 slike. Viktor mi je pisal s Ptuja. Meni gre drugače čisto dobro. Rane se ne gnojijo več."

24. 2. Breslau, 28. 2. Breslau: "Posebno včerajšnji dan sem z Janezom pošteno izkoristil. Hodila sva v muzej slikarske in kiparske umetnosti. Vprašala si me, kako dolgo gre pošta do sem. Tudi tri do pet dni. / .../ Spričevalo bom rabil za šolo. Prosim te, da mi ga pošlješ."

2. 3. Breslau: "Pišeš mi, da si mi poslala moje spričevalo. Hvala ti. Pouk je namreč vedno zvečer od 18. oz. 19. ure do 22:30 h. Spet sem sam. Janez je namreč prestavljen, baje v Fresburg 80 km od tukaj. Vprašala si kaj je Janezu. Dobil je strel pravzaprav špliter od granate v usta in mu je zdrobilo del spodnje čeljusti poleg brade. Sedaj je že precej dober."

5. 3. Breslau: "Kaj je Zvonku še nisem zvedel. Hodim lahko vedno bolj, zopet se vračajo moči. Samo, da je kriza mimo."

6. 3. Breslau: "Hvala za denar, ki si mi ga poslala."

Ravno sem namreč mislil, kako se bom opravičil v šoli, kjer še moram za šolnino 5 mark doplačati, pa nimam več ko dve marki. Zvečer bom šel zopet v šolo. Pouk je namreč vedno od 18 h oz. 19 h do 22:30 h. En mesec bom še obiskoval tečaj za sedmo potem ostali čas pa za osmo."

9. 3. Breslau: "Danes smo zopet imeli višji obisk zdravnika. Mislim, da ne bo več dolgo trajalo pa bom dobil šive na ustnice. Od Milana sedaj nisem par dni dobil nobenega glasu. Kiko mi je pisal 14. 2., pa sem pismo dobil šele včeraj, ker me je čakalo v lazaretu I. na starem prostoru. To je pač še vedno stari Kiko."

13. 2. Breslau: "Pišeš mi, da je stara mama zelo bolna."

15. 2. Breslau: "Tvojo drugo pošiljko denarja sem včeraj prejel. Moram ti sporočiti, da že par dni nimam več velike obveze čez celo glavo. Sedaj pošiljam tudi zabojček. Sem radoveden kako dolgo bo hodil. Pri razpakiranju bodi previdna, da stekleničk, ki so zavite v papir ne zlomiš."

19. 3. Breslau: "Prejel sem pismo s 14. 3. V naši šoli so sedaj počitnice do 3. aprila. Smola, kaj? Ravno sem pričel študirati."

20. 3. Breslau, 24. 3. Breslau: "Atek ima rojstni dan 3. 4."

24. 3. Breslau: "Moram ti sporočiti, da za Veliko noč še ne morem domov. Torej ste zopet vsi zdravi, hvala bogu."

26. 3. Breslau: "3. julija bo že tri leta odkar sem pričel spoznavati tvojo blago dušo. Danes je nedelja, zvečer grem zopet v Hauptlazaret. Tam je namreč par slovenskih fantov. Skoraj vsi so iz okolice Kamnika in Celja."

28. 3. Breslau: "Pravkar sem prišel od telovadbe. Danes ima mamica rojstni dan, kaj? Škoda, da nisem v teh dneh doma. Tudi moj zakladček bo imel kmalu svoj dvajseti rojstni dan, kajne?"

30. 3. Breslau: "Tvoj rojstni dan se zopet približuje. Torej je že pol leta minilo, ko si bila pri meni. Moje zdravje se sijajno izboljšuje. Sedaj je bilo par dni slabše, vendar je zopet vse v sijajnem redu."

1. 4. Breslau: "Včeraj sem ti pisal eno kartico. Čisto pomladansko. Od Kikota sem dobil pismo. Ta mesec pride mogoče sem k meni. Saj nima daleč od Dunaja, mogoče okrog štiristo kilometrov."

4. 4. Breslau: "Danes je tvoj rojstni dan."

7. 4. Breslau: "Sporočiti ti moram, da sem pustil eno večerno šolo."

9. 4. Breslau: "Velika sobota zvečer. Danes

praznujemo rojstni dan enega naših kolegov. / .../ Ste lepo obhajali atekov rojstni dan? Imeli smo alarm. Ravno kar sem prišel zopet iz zaklonišča."

11. 4. Breslau: "Dva dni nisem prišel do toliko prostega časa, da bi ti pisal."

12. 4. Breslau, 15. 4. Breslau: "Včeraj je bil tvoj rojstni dan."

16. 4. Breslau: "Čez dvajset minut bo deset in takrat se bo zopet reklo v posteljo in sanjati. Zopet je nekoliko slabše z mojo rano. Se zopet močneje gnoji. Če gnojenje ne bo nehalo, bom moral pod nož."

19. 4. Breslau: "Danes sem prejel od Ivica eno karto. Povabila naju je k sebi, ko pridem domov. Je že pol leta odkar sva bila zadnjikrat par minut srečna. Pred par minutami sem prišel od kopališča. Imamo okrog 30 m dolg in 10 m širok bazen s toplo vodo."

20. 4. Breslau: "Jutri grem gledat boksanje."

26. 4. Breslau: "Včeraj sem torej napisal in oddal prošnjo, da me prestavijo v Graz, kamor je odšel tudi en tovariš iz Celja, ki je bil prej v našem lazaretu. Ivica mi je pisala, da prideš v nedeljo k njej."

28. 4. Breslau (2 pismi), 1. 5. Breslau: "Teče osmi mesec, odkar sva se zadnjikrat videla. Rada bi vedela, kje je oni moj prijatelj iz Rieda, misliš gotovo onega Dunajčana, o katerem sem ti pisal. Vendar na žalost nič ne vem. Pri bojih v ozadju fronte si je nekaj poškodoval. Torej ste prejeli moj zavojček. No hvala bogu za filme sem se najbolj bal."

2. 5. Breslau: "Danes imamo zopet stražo, sijajna služba, kajne? Kmalu bo konec tega teh par dni še tukaj v Breslavi, potem pa gremo v bližino doma in k Tebi moj ljubi zakladček. Milan mi je zopet pisal in te lepo pozdravlja."

4. 5. Breslau: "Moje kroglice, ki sem ti jo poslal si se ustrašila praviš. Dobro, da je že zunaj sedaj mi ne bo več delala zgage po glavi. Le dobro jo shrani. Samo, da bi bil kmalu prestavljen v Graz! Rana se še sicer gnoji, tudi skeli nekoliko, no to še gre. Janez je v moji bližini, sicer okrog 80 km stran in ne vem kaj je z njim."

6. 5. Breslau, 8. 5. Breslau: "Sedaj hodim vsak dan v glavni lazaret k raztezovanju čeljusti in obsevanju. Poleg tega imamo posebej vsi, ki tako slabo moremo odpirati usta še petje, veš da bi na ta način vsaj bili pomorani odpreti žnoble. Danes sem usta odprl že za 2,3 cm pri raztezovanju."

10. 5. Breslau: "Rana se mi ne gnoji več toliko. Zdravnik je zapisoval, da naj bi nekaj ljudi bilo prestavljenih v 27 km oddaljen lazaret Trebnitz med katerimi sem bil tudi jaz. Ker pa sem vložil prošnjo za

v Graz pa še ostanem teh par dni ali kako dolgo pač še bo to trajalo tukaj v Breslavi. Ne vem točno kdaj pridem. Včeraj sem poslal en zavojček domov."

12. 5. Breslau: "Draga moja Nada slabo izgledam, zelo suh sem postal, imam 60 kg. Danes mi je zdravnik zopet ugotovil košček zlomljene kosti v rani, ki mi je že tako dolgo poleg drugih povzročala gnojenje. Danes imam zopet šport, nato pa grem v mesto."

14. 5. Breslau: "Danes sem zopet enkrat moral ostati doma in moram čuvati našo veličastno stavbo./ .../ Gotovo si se že sončila, morda kje na Vrčavi pri majhni Justiki."

18. 5. Breslau: "V torek bom prestavljen v Graz. Praviš, da je tokrat moj zavojček že prišel do doma. Pa res hitro. Jutri popoldne imamo zopet prost izhod."

20. 5. Breslau: "Hvala za pisemce od 16. maja. Torej v sredo, ne v torek kakor sem ti predvčerajšnjim dejal, bom prestavljen v Graz. Danes je že sobota. Zanimalo te bo gotovo, kako je z mojo rano. Danes je bilo zopet sila gnoja."

22. 5. Breslau: "Še dva dni v Breslavi, potem pa smer domovina. / .../ Danes sem zvedel kam potujem. Vozim se do postaje Preding – Wieseldorf preko Graza. Prestavljen pa sem v lazaret Deutschlandsberg Teillaz. Grad Horneegg – Preding: "

25. 5. Horneegg: "Končno sem došel do novega lazareta. Dolga pot je bila preko Glaza, Brna, Lundenburga, Dunaja in Graza. Kraj, v katerem se nahajam, je 30 km oddaljen od Graza. Zgleda, da bo v tukajšnjem lazaretu boljše. Odločil sem se, da se bom dal na vsak način čim prej operirati, če teh koščkov zlomljene kosti drugače ni mogoče odstraniti."

26. 5. Horneegg: "Rana se mi je nehala gnojiti. Poleg tega se je, kakor zgleda, tudi strti del kosti zopet oprijel svoje matice. Malo sem vsled tega postal debelejši. Mislim, da operacija ne bo potrebna. Rana je še odprta. Celotna Italijana sta tukaj."

28. 5. Horneegg: "Popoldne sem bil zunaj s tovarišem iz Maribora, o katerem sem ti že pisal. Jutri imamo zopet prost izhod."

30. 5. Horneegg: "Pridi, ko boš imela priliko. Za prenočišče se ti ni treba bati, to bom vse preskrbel. Danes sem zopet ves dan prebil pred gradom."

1. 6. Horneegg, 2. 6. Horneegg, 3. 6. Horneegg: "Prihodnjo nedeljo dobim obisk. Mimika me je klicala po telefonu in rekla, da me pride obiskat. Ivica mi je pisala in tudi pride na obisk."

4. 6. Horneegg: "Kako si me razveselila z ljubim pisemcem in kartico od 1. in 2. junija. Ti prideš že to

soboto k meni. V soboto pa nedeljo bom pa prosil za dopust, da ne bi imel kake neprijetnosti s strani službe. Sedaj še bom napisal par vrstic Zvonku."

5. 6. Horneegg: "Je le tudi ponedeljek počasi mimo. Stanovanje imava. Danes sem pisal Zvonku, sem pa radoveden kaj je s temi dečki, ki so hodili z menoj v šolo."

6. 6. Horneegg: "V skrbem si, kaj bo z obiskom. Ne delaj si sivih las. Mimika mi je pisala, da to soboto ne more priti in zato me bo prišla obiskat naslednjo soboto."

7. 6. Horneegg, 12. 6. Horneegg: "Pred dvema dnevi sva bila tako srečna skupaj."

14. 6. Horneegg: "Danes je izhod v Graz, vendar jaz nisem šel kakor vidiš."

16. 6. Horneegg: Pravkar sem prejel tvoje ljubo pisemce od srede. Vprašala si me, kako je s fantom, ki je bil z Ivico. Ne vem draga kako je in če se je močno zaljubil, običajno si fantje tega ne pripovedujemo. Sinoči ji je pisal."

18. 6. Horneegg: "Ob dveh je Mimika zopet odšla odtod. Tvoje pisemce od 16. 6. sem tudi prejel danes. Mislim, da bom kmalu vsaj za dopust toliko zdrav. Strti košček kosti, o katerem sem ti pisal, je že zunaj. Poslal ti ga bom, da si ga lahko ogledaš. Shrani ga poleg one krogle, da bom imel spomin na mojo prestreljeno čeljust. Zvonko še nič ni pisal."

20. 6. Horneegg: "Rana si je tudi že oddahnila, ko ni več onega koščka kosti notri."

22. 6. Horneegg: "Tudi meni je Ivica pisala, da pride začetkom prihodnjega meseca domov, tebe tolažit."

24. 6. Horneegg: "Zdravnik mi je rekel, da se že naslednji teden lahko peljem domov, seveda če ne bo kaka zapreka. Do tvojega godu, 3. julija v četrtek, bi rad prišel."

26. 6. Horneegg: "Prihodnjo nedeljo bi že rad bil pri tebi. V ponedeljek bo god mojega srčka, tebe."

28. 6. Horneegg: "Hvala ti za ljubi kartici od 26. in 27. junija. Danes gremo ob pol dveh v Graz. Sedaj bom pa jaz tebe vprašal, če greš z menoj."

29. 6. Horneegg: "Sedaj pravijo, da je Ptuj zaprt in zaradi tega ne morem nikamor. Pravkar sem odposlal Mimiki telegram. Za tvoj god gotovo ne bom mogel biti pri tebi."

1. 7. Horneegg (kartica za god), 7. 7. Horneegg: "Kmalu bo zopet en mesec, odkar je bilo moje srčce pri meni."

9. 7. Horneegg: "Danes zopet nisem imel več toliko gnoja."

10. 7. Horneegg: "Pojutrišnjem gremo zopet v Graz. Nada moja, sedaj moram zopet na delo."

13. 7. Horneegg, 14. 7. Horneegg: "Pravkar sem prišel z dela nazaj."

16. 7. Horneegg: "Nedeljski popoldan sem sijajno preživel. Imeli smo od 9. do 11. ure šport in sicer zaradi neke vrste izbirne tekme prihodnjo nedeljo. Takrat pridejo iz vseh bližnjih lazaretov moštva."

18. 7. Horneegg: "Danes sem poslal Ivici eno sliko, saj veš ono kjer smo mi trije. Prav kmalu boš dobila one slike, kjer sem tebe slikal nazaj? Takrat mi jih nemudoma pošlji."

20. 7. Horneegg: "Po tekmah bom spet govoril z zdravnikom zaradi dopusta."

22. 7. Horneegg: "Tudi Ivica naju hoče presenetiti z obiskom."

23. 7. Horneegg: "Tekme so zaključene. Rezultati so bili kar dobri glede na pogoje, ki so jih nam zastavili. Jutri zjutraj bom zopet govoril z zdravnikom. Rana se še vedno gnoji."

23. 8. Horneegg: "Sinoči sem dospel v lazaret. Kmalu sem se zopet vživel v te razmere. Danes so mi že dali službo G v D (Geporter vom Dreust)."

24. 8. Horneegg: "Prisrčna hvala za pisemce od 23. 8. Z rano je še vedno enako. Onega Mariborčana ni več tukaj. Je že zdrav in je na dopustu. Samo dva dni sem komaj od tebe."

26. 8. Horneegg: "Cel popoldan sem pošteno delal. Dodeljen sem k delu na cesti. Praviš, da je često alarm doma. Tudi tukaj je bil že dvakrat."

28. 8. Horneegg: "Zopet imam neke vrste platneni trak v rani. Ravno kar je bil konec alarma."

27. 8. Horneegg: "Popoldne sem se kopal."

30. 8. Horneegg: "Si že odposlala filme? Danes smo zopet pošteno delali. Malo sem res izmučen. Poleg tega pa sem si še nohet včeraj zvil in je lepo modro pobarvan."

1. 9. Horneegg, 3. 9. Horneegg: "Nedeljski predpoldan. Ura je namreč deset. Danes moram biti ves dan doma. Imam posebno službo. Neke vrste pripravnost."

4. 9. Horneegg, 6. 9. Horneegg: "Včeraj smo imeli kino tukaj v gradu. Bil je napovedan potujoči kino."

7. 9. Horneegg: "Zdaj mi zdravnik ni nič več napolnil rane s trakom."

8. 9. Horneegg: "Danes imam nočno službo. Z mojo rano ni nič hudega. Grem vsak dan k zdravniku. Oteklina je že skoraj čisto minila. Milan še mi ni pisal. Od Zvonka pa že dalj časa nobenega duha ne sluha."

9. 9. Horneegg: "Pišeš, da pride Ivica domov na dopust."

10. 9. Horneegg, 11. 9. Horneegg, 12. 9. Horneegg

13. 9. Horneegg: "Ravnokar sem prišel z vrta."

15. 9. Horneegg: "Tvoje ljubo pisemce od 13. sem danes prejel."

17. 9. Horneegg: "Lep nedeljski popoldan je danes. Z mojo rano je precej po starem le da sedaj že nekaj časa ne čutim nobenih bolečin."

19. 9. Horneegg: "Ravnokar sem ti napisal eno kartico."

20. 9. Horneegg, 22. 9. Horneegg: "Osem je ura in že sedim v postelji. Rana se še vedno počasi gnoji, bo že bolje. Nevarno pa nič ni."

25. 9. Horneegg: "Uboga, imaš bolečine zaradi zoba? Kaj vse bi storil, da te ne bi več bolelo."

26. 9. Horneegg: "Ob večerni godbi z radia ti pišem. Z rano je po starem. Si se že sprijaznila z novim zobekom? Bo že šlo, kajne?"

28. 9. Horneegg, 30. 9. Horneegg: "Koliko sreče, da sem bil že doma na dopustu. Zdaj ga več ne bi dobil. Nekoliko sem zopet bolj otečen v zadnjem času."

1. 11.: "Kakor si prebrala sem bil danes namenjen v Dentehlanausaug, kar pa mi, kakor ostalim, ni uspelo. Vlaka namreč v sled bombardiranja okrog Graza in v mestu Samru kakor sem iz zanesljivih virov slišal od nikoder ni bilo in tako smo lahko šli po par urnem čakanju na kolodvoru nazaj iskat svojih sledi. Par naših fantov je danes že zjutraj odšlo v Graz. Ti gotovo niso imeli kaj od tega sprehoda, saj smo celi mi v gradu okrog poldneva čepeli dvakrat in to približno poldrugo uro. Kako so moje misli z gorečimi željami ob tej priliki pri tebi draga."

3. 11.: "...Sinoči smo imeli alarm, ko sem ti hotel pisati, tako sem ti mogel pisati samo kratko. V kleti je pač bolj nerodno pisati, če si ne moreš niti pošteno sedeti in duhovi so tam tudi bolj razdraženi in nemirni. Ta teden imam že ves čas razen v sredo pripravno službo. No vsaj ni treba nič delati razen da nesem pri alarmu težje ranjence v zaklonišče.

Ta enota je še danes razpolovljena. Nobeno živo bitje ne more živeti tako razmesarjeno, kaj šele človek, ki se zaveda svojega poslanstva."

4. 11.: "V naglici ti moram napisati par vrstic in ti sporočiti da pojdem nenadoma v nek lazaret z onim drugim Ptujčanom. Lazaret se nahaja v Seefeldu na Tirolskem. Natančnejši naslov ti bom jasno, da takoj ob prihodu sporočil. Morda je bolje tako, saj smo blizu Graza in ni rečeno, da lepega dne ne bodo ptički

odložili odpada tudi tukaj."

6. 11. – Seefeld: "Na cilj te poti, pač zapovedane, sva dospela že sinoči okrog devete ure. Bila je že precej tema in midva sva v popolnoma nepoznanem kraju. Vendar sva kmalu videla, da to ni prevelik problem. V prvem hotelu ob postaji sva že dobila natančne usmeritve kako priti do lazareta, tako sva še po enem vprašanju med potjo končno prišla v pravo hišo. Prvi vtis, ljubljena, ti moram povedati je bil kolosalen.

Danes zjutraj je bilo prvo moje delo odpreti okno. Moj pogled je hotel k bližnjim gorskim vrhom lesketajočim se od sončnih žarkov."

7. 11.: "Z tovarišem sva šla v vaško cerkev, nato pa še v papirnico. Torej popoldne grem k zdravniku. Kaj mi bo neki rekel? Rana se še vedno gnoji, je torej v starem stanju. Tukaj v gorah ni nobenega alarma več, samo tu pa tam se sliši bombardiranje in vlak iz Innsbrucka."

8. 11.: "Kakor sem ti pisal na kartici imamo okrog 35 cm snega, seveda južnega."

9. 11.: "Ob pol sedmih vstanemo, ob sedmih je zajtrk, ob pol desetih je južina, ob 12 obed, nato popoldansko spanje do treh, in takoj spet južina, in ob pol sedmih večerja. Ob 10 h moramo biti lepo vsi v posteljah.

Včeraj sem bil pri zdravniku na rentgenu. Napravili so mi zopet rentgensko sliko čeljustnice. Teh imam sedaj že celi kup. Rana je po starem. Sedaj pride na dan vedno precej gnoja pomešanega z krvjo."

10. 11., 12. 11., 13. 11.: "Nedelja je zopet za nami in z njo en teden mojega bivanja v Seefeldu. Pravzaprav čisto lepi dnevi. Jaz sem šel popoldan v vas v eno gostilno na pivo, kjer sem bil skupaj z Italijani, Francozi, Španci, Hrvati, ...- moj bog, saj se človek že ne spozna več kje je. Vendar drug drugega razumemo."

14. 11.: "Cel dopoldan sem bil zaposlen z lupljenjem krompirja za kuhinjo."

15. 11., 16. 11., 17. 11., 18. 11.: "Danes sem bil v kinu."

19. 11.: "Nada danes po tretji uri greva s tovarišem zopet malo više od Seefelda. V športu najdem toliko utešitve za svoje rane."

20. 11., 21. 11.: "Že včeraj je vladala nad gorskim svetom neverjetna sopara. Bil sem pri smučanju. Vso nebo nad menoj je postalo žareče kakor ob velikem ognju. To je bilo okrog petih popoldne. Komaj sem prišel v bolnico, tako me je vse to izmučilo. Vsa narava je čutila, da pride nekaj nenavadnega. In res danes zjutraj ko sem se zbudil iz sna, mi je sestra, ki je stala ob postelji ponovno ponujala termometer."

23. 11.: "Malo sem še truden od sinoči. To ti je bil večer, jesti in piti, godbe in zabave je bilo dovolj. Tako smo prebili cel večer do ene ure v noč in prišli dokaj skrokani nazaj v lazaret."

24. 11.: "O napadu v četrtek smo mi tukaj komaj kaj zvedeli – tukaj je bilo varno kot običajno. Za Zvonka in Milana pa sploh ne vem nič, že ves čas ne."

25. 11.: "Ob sedmih zvečer sem predal službo enemu sanitejcu, da imam prosto do polnoči. Po polnoči pa moram še do sedme ure presedeti ob telefonu."

26. 11.: "Privoščil sem si lep nedeljski sprehod, po čudoviti naravi. Po kosilu sem šel obiskat družino starke, ki sem ji v petek pomagal, bila je namreč čist onemogla sredi ceste."

28. 11.: "Zdravnik me že precej dolgo ni pregledal in tudi zadnjič s tistim kracanjem po rami ni bilo nič. Je namreč zbolel in nas že cel teden ni obiskal."

29. 11., 30. 11., 1. 12., 2. 12., 3. 12.: "Sprašuješ me koliko nas je v lazaretu. Mislim, da približno okrog petdeset. Poznanca imam tukaj samo onega od St. Barbare v Halozah, drugače ste še sedaj prišla dva Slovence sem, in sicer en Čeh od okolice Ptuja in en drug iz Celja. Še en Štajerc iz Judenburga je tukaj, drugi so iz bližine, torej s Tirolskega in nekaj jih je iz Stare Nemčije. Zjutraj je prišel zdravnik še z enim v sobe in ob tej priliki dejal, da je bilo pri meni prezgodaj začeto z rovanjem po rani in kosteh."

4. 12., 6. 12., 7. 12., 9. 12., 10. 12.: "Ko je alarm ne hodi prosim v mestno skupno klet, pojdi rajši v klet na Vičavo vendar dalje v stran od kasarne"

11. 12., 12. 12.

Analiza pisem iz leta 1944

V noči iz 1. na 2. januar je Jakca zadela ruska krogla. Dobil jo je v glavo, pod desnim ušesom, kjer mu je obtičala v čeljustnem sklepu. Eksplozija mu je naredila rano na desnem licu, kar je vidno tudi na fotografiji, ki jo je poslal Nadici. Ranjen je najprej ležal v lazaretu v Borsivu. 10. januarja pa že piše, da je na vlaku proti notranjosti. Iz Varšave so ga poslali nazaj v Nemčijo, kamor je prispel 18. januarja. Nastanili so ga v lazaretu v Breslanu. Nima upanja na odpustitev, ker je izgubil zelo veliko krvi. 1. februarja je dobil visoko vročino, ki ga je spremljala, dokler mu niso odstranili plastičnega traku iz rane. Takrat se je pokazalo, da se je rana zagnojila. Vročina in zagnojena rana sta ga spremljali ves februar. Konec februarja je začel razmišljati, da bi nadaljeval s šolanjem na gimnaziji v mestu Breslau. Obiskal ga je Janez, prvi prijatelj iz otroštva, ki je bil prav tako ranjen. V aprilu je napisal in oddal prošnjo za premestitev v lazaret v Grazu. Kroglo, ki ga je ranila,

so mu operativno odstranili, Nadici jo je poslal v spomin. Rana se je manj gnojila, a gnoj je še vedno iztekal. Konec maja so ga premestili v grad Horneegg – Preding, ki je 30 km oddaljen od Graza. Nadica mu je obljubila, da ga bo obiskala. V ta namen je uredil začasno stanovanje, v katerem ju nihče ne bo motil in kjer bo ona lahko prespala. 8. junija sta bila po dolgem času spet skupaj. Zdravniki so mu neprestano obljubljali, da bo lahko šel domov, a se je njegovo zdravstveno stanje vedno poslabšalo, da ga niso mogli odpustiti. Dolgčas so vojaki preganjali s športnimi aktivnostmi. Na internih tekmovanjih so sestavljali ekipe za tekmovanja med lazareti (vojaškimi poljskimi bolnicami). Novembra so imeli več alarmov za zračne napade, a nobena bomba ni padla na lazaret. V začetku novembra je bil premeščen v lazaret na Tirolsko – Seefeld, kjer so bili ranjenci različnih narodnosti. Rana se mu je še vedno gnojila. Tu v gorah ni bilo nobenih zračnih alarmov. Le tu in tam se je slišalo, kako so zavezniki bombardirali Innsbruck. Konec novembra piše, da je imel ponovno visoko vročino. Iz Seefeldja je poslal veliko razglednic.

Leto 1945

Pisma

1. 3.: "Četrtek je že. Ah Nada, kaj si mislila, ko tako dolgo ni nobenega glasu od mene? Tukaj je veliko dela. Zjutraj nisem prišel niti tako daleč, da bi si razpakiral moje stvari. Rana je v starem stanju. Bivanje tukaj sploh ni slabo, samo da ne bi bilo toliko alarmov. Mestece je malo z okrog 800 prebivalcev. Samo eno poslopje tukaj sem videl porušeno. Naš novi lazaret stoji kakih 500 m izven mesta tik pod gozdom, ki se vzpenja po jugovzhodnem pasu planin. Nekoliko greni življenje tukaj tudi pogled na begunce iz Šlezije, iz Češke in Bog ve od kod so še tukaj. Žal ti še ne morem poslati pravega naslova."

3. 3.: "Zjutraj ko sem se zbudil, sem že zvedel, da nisva več samo dva pacienta. Iz Innsbrucka je prišlo sinoči okrog 25 naših starih, s katerimi smo bili že v Seefeldu skupaj. Vsaj ni več tako dolgočasno. Torej Nada še teh par dni, ki naju še ločijo morava biti hrabra."

6. 3.: "Veliko dela imam v tem poslopju, čeprav nas je zdaj okrog 30 in jutri ali pojutrišnjem jih pride še približno toliko. Preden bi bila bolnica popolnoma gotova bo – torej mora biti konec vojne."

8. 3.: "Vse je tako tiho. Samo osem nas sedi pri mizi, ki pišemo. Zopet nas je 20 več. Prišli so fantje na novo iz Seefeldja. Precej dela je bilo zopet te dni. Ogledal sem si del mesta in sem videl, da je zaradi bombardiranja veliko hiš porušenih."

12. 3.: "V petek smo se peljali v Laundeck po posteljnino za lazaret."

14. 3.: "To zadnje pisemce, ki si mi ga pisala 11. 3. je danes že tukaj v Schwazu. Kmalu bom za vedno pri tebi. Popoldne grem malo s tovarišem proti planinam, da imava mir pred alarmi."

16. 3.: "Rana je venomer v starem stanju. Tukaj v Schwazu mi čisto ugaja. Dvakrat na teden sem v kinu."

21. 3.: "V nedeljo sem bil zunaj na soncu in nisem prišel do pisanja in v ponedeljek me je zdravnik poslal še z enim tovarišem v Seefeld odkoder sva pripeljala po bolniškem vlaku ostale ranjence iz starega, sem v novi lazaret. Zato ti nisem pisal tako dolgo. Rana je še vedno po starem."

24. 3.: "Par slik ti pošiljam, sem se dal slikati tukaj v Schwazu. Kakor vidiš sem še vedno enostransko debel. Obvezo je slikar retuširal, kar boš na sliki opazila. Zdrav pa sem še vedno."

26. 3., 4. 4.: "Tvoj rojstni dan srčece moje, je pred vrati. Vse najboljše."

6. 4., 9. 4.: "Beguncev je tukaj še veliko prišlo iz vzhodne fronte."

14. 4.: "Sobotni večer. Draga, tvoj rojstni dan je že skoraj za nama. Dve tvoji ljubi pisemci od 2. in 3. sem danes prejel."

21. 4.: "Ne vem, če te bo to pisemce moglo doseči. Kakor se mi namreč dozdeva, bo zveza z domovino pretrgana. Nihče od naših fantov iz Slovenije več ne dobi pošte razen jaz sem še jo pred dnevi prejel."

Analiza pisem iz leta 1945

Prve tri mesece ni bilo nobenega glasu od Jakca. Pravi, da je imel tako veliko dela, da ni utegnil pisati. Te tri mesece je bilo zelo veliko alarmov, čeprav je bila samo ena hiša porušena. Veliko govori o tem, da morata potrpeti le še nekaj mesecev, da bosta skupaj. Govori o beguncih iz Šlezije in z vzhodne fronte. Pogled nanje ga pretrese. V zadnjem pismu se čudi, kako to, da je on edini, ki še dobiva pisma iz domovine, noben drug jih več ne. S tem se pisma končajo. Od Jakca ni nobenega glasu več.

Iskanje Jakca

Po koncu druge svetovne vojne je Nada skušala najti Jakca s pomočjo mednarodnega Rdečega križa. Edini rezultat tega iskanja je dopis notranjega ministrstva Republike Avstrije, iz 22. julija 1952, v katerem pišejo, da o njegovi usodi ni nobenega zapisa.

Nada je po smrti svojega moža Zlatka, leta 1989, še enkrat poskušala najti Jakca, a tudi tokrat neuspešno. To je razvidno iz pisma, ki ga je prejela od Justike iz Graza. Justika ji je Jakca pomagala iskati v Düsseldorfu. Predvidevala je, da Jakec tam še zmeraj živi, a žal to ni bilo res.

Sklepne misli

Za Jakcem se je izgubila vsaka uradna sled. Ostal pa je neprecenljiv pisni vir za mladega raziskovalca ali pa profesionalca. Nada je skupaj s pismi ohranila tudi fotografije in razglednice, ki sva jih s pridom uporabili. Ta družinski arhiv sva uredili in tako bo na voljo vsem sorodnikom in tudi tistim, ki bodo nekoč prišli v našo družino. Jaka v pismih ne piše, kako se je boril, kakšno oborožitev je imel. Piše o svojih občutkih, razmišlja o njuni zvezi in se do zadnjega veseli skupnega življenja po vojni.

Pisni viri

Pisma Jaka Kegla Nadi Rakuša.

Povzetek

V raziskovalni nalogi sva analizirali pisma, ki jih je babici Nadici pisal njen fant Jakec med drugo svetovno vojno s fronte.

Uporabili sva metodo analize virov – pisem in slikovnega gradiva ter izdelali rodovnik družine Kovačič.

Nadica in Jakec sta postala fant in dekle junija 1940. Jakca so leta 1941 vpoklicali v nemško vojsko. Ko je odšel na fronto, je začel pisati svoji ljubi domov. Iz pisem je mogoče razbrati dogajanje na fronti, vsakdanjik preprostega vojaka in kasneje, ko je bil ranjen, v vojaški poljski bolnici – lazaretu. Ranjen je bil na ruski fronti, krogla ga je zadela v čeljust. Vojno sedaj doživlja v različnih lazaretih, kjer se je naposled v lazaretu Schwaz za njim, leta 1945, izgubila vsaka sled. Nadica ga je iskala s pomočjo Rdečega križa, a ga žal niso našli. Potem se je poročila z Zlatkom Kovačičem. Ko je 1989. umrl, je ponovno poskušala najti Jakca. Leta 1993 je dobila zadnje pismo od notranjega ministrstva Republike Avstrije, da se je za Jakcem izgubila vsaka sled. Z njeno smrtjo leta 1995 se je končalo iskanje Jakca, pomeni pa tudi konec velike ljubezni, ki je v Nadičinem srcu živela vse do njene smrti.